

ירדנה הדס

הפלא הציל

בהוצאת האגודה לקידום תרבות התיאטרון לילדים ולנוער ליד משרד החינוך

מאת: קלרה מחאדו

בצל הפלא
מאת: קלרה מחאדו
נוסח עברי ופזמונים: משה בן-שואל
דברי מבוא והסבר מאת ירדנה הדס

סדרה ערוכה על ידי מנוחה גלבוע

למחנכים שלום רב,

פתחתי בלשון רבים, אבל פנייתי היא אישית, לכל אחד(ת) מכם. יודעת אני, כי אתם עסוקים וכי אין זה קל למלא את משאלתי, אף-על-פי-כן, בקשה לי אליכם: - אנא, עזרו לנו להפוך את הביקור בתיאטרון לחוויה תרבותית גם לתלמיד, לכם ולנו.

יש כמה "דברות" של הליכה לתיאטרון. אעמוד על אחדות מהן, אולי בעזרתן יעלה בידינו ליצור את האקלים הדרוש לכל השותפים למעמד התיאטרוני: לשחקן, לכבאי, ולצנפה: -

1. חשוב שכל תלמיד ירע, כי באולם תיאטרון מרכיבים בשקט. את השקט הזה יש להבטיח עם כניסת התלמיד לאולם.
2. על כל תלמיד לשבת במקום המיועד לו. התרוצצות באולם היא פעולה אנטי-תיאטרונית מובהקת.
3. אין להביא לתיאטרון נרעינים, מסטיקים וממתקים אחרים.
4. אין להכניס לאולם בקבוקים.
5. אין לעשן באולם.
6. לשרותים יוצאים לפני תחילת ההצגה או בהפסקה, ולא בשעת ההצגה.
7. הדבור בשעת ההצגה מפריע לשכן וגם לשחקן.

דברים אלה יש להסביר לתלמיד לפני ההליכה, ולשם פקוח ועזרה למחנכים בשעת ההצגה, היותי מציעה להקים ככל בית-ספר משמרת של סדרנים (בדוגמת משמרת לבטחון בדרכים) מקרב התלמידים עצמם, אני מאמינה כי ביכולתם לעזור לכם להקפיד על כללים אלה.

אם אין ברשותכם, אנו מוכנים לספק לכל בית-ספר את סמל הסדרן. באם קיים חוג דרמטי בבית-הספר, רצוי לבחור מתוכו את צוות הסדרנים.

כולנו יודעים שרק קהל טוב ומחונך היטב יכול למצות את החוויה התיאטרלית ורק לקהל אשר כזה, יכול השחקן להעניק את המיטב שבו. אני משוכנעת, שלהכנה כזאת תהיינה השלכות גם בשטחים אחרים של התנהגות במקומות צבוריים.

בברכת שלום, ובתודה מראש על שתוף פעולה,

אילנה גורן

אורנה פורת
מנהלת אמנותית

מהלך העלילה

סבא נחמן ונכדיו דן ודינה חיים להם יחד בבית קטן ואידילי ומעבדים גינתם, בה מצויים שלושה בצלי קסם, "שהובאו ממקום רחוק מאד, מעיר קטנטנה, מעיר רחוקה, מעיר כזאת, שהיא כבר אבודה". בצלי-מרפא הם. בלילה שחור אחד נגנב אחד מהם, למגינת לבם של בני המשפחה. למחרת נפתח מצוד על הגנב. הסב חושד תחילה בכל אחת מחיות הבית שלו: הכלב הנאמן מלכישוע, החתולה אלישבע ומור החמור. הם, כמובן, חפים מפשע. שאני שאנדרור, השכן, מציע שירותיו כ"בלש מומחה לכל מיני גניבות ומגלה במהירות את העקבות". הוא מבטיח להצליח. הצעתו מתקבלת — והוא משתלט בכוח-סמכותו החדשה כבלש המשפחתי על תנועותיהם של כל בני הבית. הוא הוא הגנב. דן, המתחזה כדחליל, אורב לו ולוכדו בעת קטיפת הבצל השני בעזרתה של דינה. בעזרת העיתון והדוקטור מתגלה זהותו האמיתית. הוא נלקח לטיפול מתאים, שיביא (כר מקווים כולם) לידי תיקון מידותיו. הבצלים חוזרים למקומם והאושר מושב על כנו.

מבוא

לפנינו מעשיה בלבוש מחוזה. עלילתו הפשוטה של הסיפור כמו נוצרה למען ילדים בני 6-9 שנים. מצוי בה מוטיב צמחי המרפא, מוטיב זה מצוי באגדות-עם רבות מאד. במחזה שלנו אנו חוזים בשלושה גיבורים נחמדים (סב, נכד ונכדה), שברשותם שלוש חיות-בית נאמנות (כלב, חתולה וחמור) ושלושה בצלי-קסמים, שמוצאם "מארץ זנויבר", ואשר כוחם רב בשלושה תחומים: — החזרת נעורים ("זקן יהיה כעץ תמר, זקוף-קומה ומאושר")

— ריפוי חולים ("חולה יבריא. זה נהדר")

— שמירת הבריאות ("והבריא — כוחו נשמר")

הנה כי כן, חולש המספר הטיפולוגי שלושה על היצירה, כעל סיפורי-עם רבים.

גנב מסתורי תולש אחד מבצלי הקסם מערוגת מטעו וסכנת אובדן דומה אורבת לשני האחרים. כאן פולשת לתחום המ-עשיה העלילה ההרפתקנית, שיש בה מתח ובילוש.

ההזדהות עם גיבורי הסיפור נוצרת מייד. הצופים הצעירים חפצים בהחזרת הבצל האבוד מכמה טעמים: א. בעלי הבצל סימפאטיים מאד, חרוצים וחיוביים. שניים מהם — ילדים, כצופים עצמם.

ב. הילד נעשה שותף פעיל בחווייה התיאטרונית גם על דרך האנטיפתיה: הדמות שגזלה את הבצל, היא מסתורית, לבושה שחורים, זרה ומזורה. הגנב פלש לרשות הפרט ונטל עמו משהו יקר, דבר לא-לו. עצם עזיבתו את הגינה בלי להשאיר עקבות — גורם לרוגז. הצופה הקטן נבוך. הוא חפץ בפתרון הבעיה וב-סילוק המבוכה.

ג. הצדק, כעיקרון, חייב להיעשות ולהיראות. המחזה יספק ציפיותיהם של הילדים בעזרת כמה דרכים בדוקות, שאין עמהן חידוש, שכל אחת קיימת לעצמה. אולם שילובן זו בזו מעניק להן ערכיות מקורית. נפרטן, מחמת חשי-בותן, אחת לאחת.

דרכי ההתרה של הסיפור

הזדהות קיימת מאז פתיחת המחזה: מחזירי הצדק והסדר הטוב על כנם אינם אלא הילדים. הצלחתם נוסכת בעופה הקטן בטחון בכוחו וביכולתו לפתור בעיות סבוכות, שהן למעלה מכוחם של המבוגרים (במקרה זה -- סבא).

שמחה לאירו של הרשע: שמחה לאיד, כעיקרו, אינה ענין "יפה" ("בנפול אויבך אל תשמח"), אולם היא אחד הסיפוקים שמעניק הסיפור העממי לשומעיו.

שאנדור, שהתגאה והתרברב, שהתעמר במשפחה הקטנה בהשתמשו באיצטלת הבלש, מושפל ואומלל ("שיידע לו לא לגנוב").

נטיית החסד של המנצח למנוצח: כיוון שמוצתה שמחת הסוף הטוב, וכיוון שהמחזה חדור אמונה ורצון טוב, ניתנת הזדמנות לשאנדור להיטיב דרכו ("אם תבריא ותשתנה, אולי לך נסלח"). עשיית הרע נתפסת כמחלה, וריפוי היא צריכה. הכל אפשרי, ואפילו שאנדור יכול עוד להיות "איש טוב, איש יוצא מן הכלל...".

רגשות החיבה המשפחתית מופנים לנהנה הראשי מן המ-עשה, לסבא האהוב. נכדיו -- הם שעזרו לו והחזירו לו את היקר לו מכל. כולנו נכדים. כולנו אוהבים את סבא שלנו (ואם אין לנו סב, חלילה, הרי אנו מתקנאים בילדים, שזכו בסב). רגשות החיבה שלנו מופנים אל סבא-נחמן, על אף חולשותיו הנחמדות ("סבא, שוב אתה רותח?").

הרגשת הנוחות, הנוצרת במחיצת חפצים מוכרים לילדים :
האמת מתגלה ויוצאת לאור לא באמצעות "ארנבות, הנשלפות
מן השרוול", אלא בעזרת מספר אבזורים, המוכרים יפה לכל
ילד, ושהשימוש בהם במחזה שלנו הוא וירטואוזי ומשעשע :
הדלי, החבוש על ראש הגנב, כמסווה וכמלכודת גם יחד,
העיתון היומי, המגלה נצורות רחוקות, שיש להן מגע קרוב
מאד אל נפשות המחזה, ואחרון חביב — הסטאטוסקופ של
הדוקטור, המגלה באורח קולני ודמונסטריטיבי ביותר אמיתות
רפואיות מוחלטות ... כל אלה — ידידים דוממים מהעולם
המקיף את הילד בחיי יום-יום שלו. נזכור גם, שהסטאטוסקופ
הוא ה"סימפטי" בין מכשיריו של הרופא.

שימוש מיוחד בגורם ההפתעה : ההפתעה, שהיא מנת חלקם
של כל המבוגרים שבנפשות המחזה, בהתגלות הגנב, אינה
בגדר חידוש לגבי הילדים שעל הבמה ובאולם. דן ודינה הם
שטמנו לו פח. הילדים באולם שותפו בהכנות על דרך הראייה
וההזדהות. על כן הם חשים בסיפוק נפלא, שהוא מנת חלקו
של שותף למעשה רב, שהיה עמו נופך קונספיראטיבי, שעה
שהוא מתגלה.

נאזין נא לשיחה הבאה :

סבא : שמעתי רעש מוזר. האם קרה איזה דבר ? ומי האיש
הזה, שיש לו ראש נורא ?

דינה : סבא, זאת הפתעה !

סבא : מי זה ? עם דלי על הראש ? בטח איש נורא שובב !

דן : זה הוד-מעלתו הגנב !

שש דרכים אלה, כאמור, אינן מתיימרות להיות פרי המצאת
המחזאי. אולם שילובן זו בזו הוא ייחודי ומהנה.

השירים המשולבים בהצגה : אלה הם פזמונים קלילים ועלי-
זים, שתפקידם לקדם את העלילה ולהבהירה גם יחד. הצלילים
והחרוזים הנאים משעשעים ביותר. כן משמחים את האוזן הדי-
אלוגים השנונים, בהם מהווה התשובה — לעתים קרובות —
בן-זוג מתחרו והולם לשאלה, כמו :

דינה : מה ? מה אתה מקשקש ?

דן : מי שגונב בצל אחד, אף את השניים יבקש.

או :

כולם : ברור ?

הדוקטור : יש על זה ממש סיפור.

החריזה והלחנים מעניקים איכות של מעין אופרטה קטנה
ל"בצל הפלא".

בצל קסמים

אם יבשלוהו בסוכר
ואם יכניסו בתה קר
ואם ישתה אותו איכר
או איש זקן שגר בכפר
לא יאומן כי יסופר
בצל קסמים — זה הדבר
פזמון : כן, בצל קסמים היה זה
מארץ זנויבר

לפני שנים בלב מדובר
צמח לפתע צמח בר
שם איש נודד, חלף עבר
קטף אותו וכך אמר :
לא יאומן כי יסופר
בצל קסמים — זה הדבר
פזמון : כן, בצל קסמים היה זה
מארץ זנויבר

זקן יהיה כעץ תמר
זקוף קומה ומאושר
חולה יבריא — זה נהדר
והבריא — כוחו נשמר.
כך איש נודד אשר עבר
כזאת אמר, וכך הוא שר
פזמון : כן, בצל קסמים היה זה
מארץ זנויבר

שיר הפתיחה

ספור מותח, גם שמח
עם סבא טוב וגם רותח
שיש לו נכד ונכדה
וחבורה די נכבדה.

תשבו בשקט זה ברור
היטב תקשיבו לסיפור.

אנחנו נספר מיד
פה מעשה מאוד נחמד
הוא קצת עצוב בהתחלה
אך בסופו שמחה גדולה.

תשבו בשקט זה ברור
היטב תקשיבו לסיפור.

האגודה לקידום תרבות התיאטרון לילדים ולנוער

ת"א משרד החינוך והתרבות, רח' צבי בחוק 1, טל. 51409 ת"א

בצל הפלא

מאת: קלרה מחאדו
נוסח עברי ושירים: משה בן-שאול
בימוי: אורנה פורת
תפאורה ותלבושות: לידיה פינקוס גני
מוסיקה: ציפי פליישר
תאורה: יחיאל אורגל

משתתפים: סבא נחמן, מיכאל הרוביאן
דן, מוצי אביב/מיכאל רוזנבאום
דינה, רחל הפלר/סנדרה שדה
שאני שאנדור, אמיר אוריין
מלכישוע הכלב, דן בלוך
אלישבע החתולה, דינה הצבי
מור החמור, יואל מקוב
הרופא, מריו יעקובי

מנהלת הצגה: עדנה גיא

תזמורת: פסנתר, אורה זיטנר / יורי קוגן
תופים, עמוס מרוז
כלי נשיפה, שמואל אחיעזר / מיכאל סולובוצקי

התיאטרון לילדים ולנוער מציג בשנת הלימודים תשל"ג

אנה פראנק

תעלומת המילים הבודדות

מלך האלמוגים

